

ДОМЪ

И

ОБЩЕСТВО

Книга за етикецията
въ Царство България

Нареди ЛИЛИ Инж. ЯНАКИЕВА

Печатница „Радикалъ“ — София

ИЗДАНИЕ НА СП. „ДОМАКИНЯ И МАЙКА“

БЪЛГАРСКА **ИСТОРИЯ**

„БИ 93“ ООД
София, ул. „Загоре“ 3

www.bulgarianhistory.org
www.bulgarianhistory.shop

Печат:
„Фолиарт“ ООД

София, 2019 г.
Фототипно издание

ISBN: 978-619-7496-18-5

Предисловие

Борбата за съществуване е въ непознати досега размъри. Темпътъ на времето има единъ бѣсенъ ритъмъ. Много хора вѣрватъ, че дребнитѣ житейски форми вече не сж оправдани, а принадлежатъ на нѣкаква минала, спокойна епоха.

Действително, безкрайно много нѣща сж се промѣнили. Прекалено галантнитѣ маниери не подхождатъ на настоящето. Но това, което прави съществуването на хората поносимо, сега, повече отъ всѣкога, сж любезнитѣ форми, добритѣ обноски. Възходътъ на единъ човѣкъ се улеснява отъ сигурността въ появата, държането и движението.

Формитѣ на добрия начинъ на животъ съвсемъ не сж създадени за всички хора. Този, който се надсмива надъ тѣхъ, доказва съ това своята неспособностъ да си служи съ тѣхъ. Понѣкога пъкъ липсва и разумъ, за да се разбере, какви облаги могатъ да ни дадатъ тѣ.

Дори онзи, който се гаври съ тѣхъ и си въобразява, не може да живѣе безъ това добро възпитание, се вижда принуденъ да изпитва респектъ предъ този, който ги владѣе. Ако всички хора на тоя свѣтъ вѣршатъ, каквото щатъ, ако приказватъ всичко, което вѣршатъ, безъ огледъ на околнитѣ, ако идватъ и си отиватъ, както имъ хрумне, ако ядатъ така, както имъ се струва най-удобно, ако крещатъ, плачатъ и се смѣятъ, нехаейки за тия,

които сж около тѣхъ . . . тогава на земята ще царува невъобразимъ и неотвратимъ хаосъ.

Всички, които населяватъ земята, иматъ задължение единъ спрямо другъ!

Безогледниятъ животъ скоро би се превърналъ въ адъ. Това, което опредѣля нашитѣ добри житейски форми, не е само една външна черта, — то има своята дълбока, вжтрешна стойность. Колкото повече се занимаваме съ житейскитѣ форми, толкова по-добре ще ги владѣемъ. Колкото по-добре се справяме съ тѣхъ, толкова по-леко ще бжде общуванетоъ ни съ околнитѣ.

Първото впечатление отъ единъ непознатъ човѣкъ е — неговитѣ обноски. Безъ да мислимъ дълго време за него, ние тутакси и принудително усѣщаме, дали сжщиятъ като дете е получилъ добро или лошо възпитание. Безъ възпитание не може!

Прилежанието, стремлението и способността сами често пжти довеждатъ трудно до целта, защото на човѣка, който ги притежава, липсватъ житейски форми и добри маниери.

ДАМАТА

Коя жена е дама ?

И днесъ, въпрѣки голѣмитѣ промѣни, настѣжи пили въ съвременния животъ, хората продължаватъ да ценятъ истинската дама. Разбира се, сегашнитѣ понятия се различаватъ отъ нѣкогашнитѣ; докато по-рано благородниятъ произходъ и богатството бѣха единствено мѣродавни, днесъ за дамата се сѣди по съвсемъ други качества.

Известниятъ французки писателъ Балзакъ е казалъ: „Истинската дама се ражда такава, тя не може изкуствено да се създаде!“ Никой, обаче, не застѣпва това негово мнение. Самообразованието и добрата воля могатъ да направятъ отъ всѣка жена дама, толкова повече, че, за да бѣде такава, тя не е свързана съ особенъ начинъ на живѣене. Не трѣбва да ни очудва смѣлото твърдение, че докато днешната дама може да е даже машинописка, продавачка и пр. — не всички жени, които играятъ известна роля въ обществото — сѣ истински дами.

За да бѣде образътъ на дамата пълненъ, нуждни сѣ както вътрешни, тъй и нѣкои външни качества; не е необходимо тя да бѣде облѣчена по най-последната мода — достатъчно е да изглежда добре: да е чиста, спретната и неочибийна. Тѣзи нѣколко условия не зависятъ само отъ модернитѣ сръдства на жената и затова една вдѣхваща уважение външностъ не винаги се придобива съ много пари. Това, което

дава отпечатъкът на облѣклото на една жена, е личността ѝ. Онази жена, която нѣма много дрехи, трѣбва да отбѣгва крещящитѣ цвѣтове и прекалено модернитѣ кройки.

Всѣка дама трѣбва да следи за доброто си държане, изразено не само въ външни, но и чрезъ вътрешни прояви. Когато е сърдита или разгнѣвена, тя трѣбва да избѣгва груби, рѣзки думи, а когато е гладна или жадна — усмихвайки се, да преодолява чувствата си, безъ да се нахвърля върху ястиетата или напиткитѣ. Уморена ли е, тя не отекчава събеседницитѣ си съ намекования, нито пъкъ ги държи отговорни за умората си.

Когато спори, тя не се горещи, обуздава темперамента си и не се сърди на събеседницитѣ си, ако сж на противоречиво мнение.

Едно отъ характернитѣ качества за една дама е това, че тя предпочита да претърпи една малка несправедливостъ, отколкото да обиди другитѣ.

Отъ истинската дама се излъчва една хармония, заразяваща всички, които я заобикалятъ. Въ дома си тя диктува добрия тонъ и кара, както членоветѣ на семейството си, тъй и прислугата, да се нагаждатъ по нея.

Всѣка дама отбѣгва клюкитѣ. Тя нито ги разнася, нито пъкъ оставя името ѝ да бжде замѣсено въ тѣхъ.

Съвършената дама е винаги внимателна и любезна — толкова любезна, щото всѣки мжжъ се превръща въ нейно присѣствие на рицарь. Тя приема съ благодарностъ всѣка услуга, която ѝ се указва. Благодарение на своя тактъ, тя никога не поставя кавалеритѣ си въ неловко положение, — а единъ мжжъ изпада въ такова, когато проявената отъ него учтивостъ се приема безъ благодарностъ и като нѣщо съвсемъ обикновено. Не забравяйте, следователно, да кажете благодаря, ко-

гато единъ господинъ отъ учтивость ви отвори вратата или ви държи мантото.

На публични мѣста дамата избѣгва шумното държане. Въ театъра или на концертъ тя не проявява недоволството си чрезъ подсвиркване, тропане съ крака или викове. Задоволството си отъ представлението тя изразява чрезъ искрено, не-принудено ржкоплѣскане.

Всѣки може да познае дамата по нейното държане. Не сж паритѣ, нито пъкъ добритѣ или лоши условия, които я създаватъ. Съвсемъ безразлично е дали тя е жена на работникъ или виденъ общественъ деецъ, дали селянка или гражданка. Условията, при които живѣе, нѣматъ значение за това. Всѣка жена може да стане истинска дама, стига да притежава достатъчно самообладание, наблюдателность, самокритика и съ такава воля да обуздава чувствата и темперамента си, щото вмѣсто да бжде завладѣна отъ тѣхъ, въ всѣко време да умѣе да ги владѣе.

Разговоръ и смѣхъ

Доброто държане проличава не по-малко въ време на разговоръ и смѣхъ. Бързото, неспокойно приказване е сжщо тѣй некрасиво, както прекалено бавното, предвзето говорене. Не трѣбва да се изяждатъ думитѣ; не е добре и да се говори прекалено много, и обратното — прекалено малко.

Който се престарава въ словоохотливость, рискува да каже нѣкоя глупость, който много мълчи — може да мине за гордъ или стѣснителенъ. Дори когато нѣкой е много духовитъ — по-духовитъ отъ всички, въ чието общество се намира — все пакъ не е прилично постоянно да взема думата: първо, защото и другитѣ биха искали да кажатъ нѣщо, и второ — защото и най-остроумниятъ разговоръ съ време дотѣга.

Не е красиво едно лице въ компания да говори непрекъснато; може и другитѣ да иматъ желание да кажатъ нѣщо; може дори да ни отекчава дългата речъ. Сжщо не е необходимо дамата да подчертава думитѣ си съ каквито и да е движения на ржцетѣ.

Не трѣбва да се казватъ нѣща, които не сж предварително добре обмислени. Мжчно може да се поправи или заглади лошото впечатление отъ изказана веднажѣ глупостъ, обида или издадена чиста тайна.

Не е подходящо за млади момичета винаги да даватъ мнението си, а главно, — да взиматъ участие въ двусмислени разговори. Децата могатъ да се намѣсватъ въ разговора на възрастнитѣ само тогава, когато биватъ запитани за нѣщо.

Не трѣбва да се приказва нито много високо, нито много низко; който има по природа рѣзъкъ или силенъ гласъ, би могълъ съ воля и съ постоянство да го смекчи. В време на разговоръ не бива често да се прибѣгва до анекдоти. Безкрайнитѣ анекдо и намѣсто да развеселятъ събеседницитѣ, започватъ да ги отекчаватъ. Не трѣбва да се

говори съ голѣмъ патосъ, нито пъкъ — отпустнато, небрежно. Като казваме нѣщо, не бива да ржко-махаме, или да правимъ други движения. Спокойниятъ и благороденъ говоръ трѣбва да бѣде придруженъ отъ сжщо тѣй спокойно държане на тѣлото. Когато се разправятъ анекдоти, не трѣбва онзи, който ги разказва, да се смѣе съ гласъ на остроумията си, или да се смѣе преди другитѣ. Колкото по-сдържано се говори въ такива случаи, толкова по-голѣми ефекти се постигатъ. Неучтиво е да прекъсваме събеседника си; колкото и силно да е желанието ни да вземемъ думата, трѣбва да дочакаме другитѣ да свършатъ, за да се изкажемъ.

Децата лесно се приучватъ на прекалено бързо говорене, въ резултатъ на което понѣкога започватъ да заекватъ. Трѣбва още въ началото съ голѣмо търпение и постоянство да се отвикнатъ отъ този лошъ навикъ, който, ако бѣде пре-набрегнатъ, може да остане за цѣлъ животъ.

Въ присѣдствието на болни умѣстно е да се говори тихо. Ако, обаче, въ тѣсенъ кръгъ отъ познати започнемъ да шепнемъ на ухото на събеседника си и да шушукаме, другитѣ ще ни смѣтнатъ съ право за крайно невъзпитани.

На публични мѣста, като на примѣръ въ театръ, концертна зала, музей и на улицата, не трѣбва да говоримъ високо, както и да не назоваваме имената на познатитѣ си или пъкъ да говоримъ по тѣхенъ адресъ.

Доброто впечатление отъ външността на една дама може скоро да се развали когато тя започне да приказва. Пълниятъ съ грѣшки говоръ, неправилното използване на падежитѣ, не търпятъ никакво извинение. Когато една млада, красива и елегантна жена се хареса на нѣкой господинъ и би искала да го завладѣе, рискува да загуби всичко съ лошата си нелитературна речъ.

Едно отъ най-важнитѣ условия за успѣхъ е владѣнето и правилното употрѣбяване на родната речъ. Ако по редъ причини въ детинството си една жена не е могла добре да научи български, то тя може съ търпение и постоянство да навакса изгубеното. Съзнавайки своитѣ грѣшки, тя би могла лесно да ги отстрани, особено ако за целта използва книгитѣ на добри автори. Ако е достатъчно строга къмъ себе си и притежава самокритика, тя би успѣла постепенно да се поправи, сравнявайки правилния стилъ на тѣзи автори съ думитѣ или изразитѣ, които би употрѣбила въ даденъ случай. Неразумно е, обаче, отъ желание да се приказва правилно, увлѣкателно, съ добре подбрани думи да се прибѣгва до надути, пресилени или много украсени фрази. Простиятъ, естественъ говоръ е винаги най-приятенъ за слушане. За съжаление, трѣбва да се отбележи, че твърде малко сж хората въ днешно време, които умѣятъ добре да предадатъ онова, което искатъ да кажатъ. Ако неволно се вслушаме въ разговора на двама души, често пѣти бихме останали истински изненадани отъ това, което сме чули:

— Какво ти рече той? рекохъ му азъ. Той ми рече:

— Съвсемъ не Ви познавамъ, рече ми. Азъ рекохъ:

— Лъжете се, рекохъ му. Ние доста отдавна се познаваме. Щомъ му рекохъ това и двамата се изсмѣхме.

Подобенъ разговоръ би могълъ наистина да се води по-добре и по-правилно. За съжаление, обаче, малко хора си даватъ трудъ да се изразяватъ точно и сжщевременно красиво.

Небрежното отнасяне къмъ родната речъ и създалото се погрѣшно мнение, че малцина сж онѣзи, на които допада чистиятъ литературенъ го-

воръ, кара повечето хора да се изразяват по единъ тъй неизискателенъ, едва ли не просташки начинъ. Причината за това е отчасти и навикътъ да се украсява речта съ гръмкитѣ думи: безумно, вълшебно, приказно, безкрайно, фатално! За некрасивия говоръ допринасятъ много и силнитѣ изрази като: да пукне, да пръсне, да върви по дяволитѣ, да не се види макаръ и т. н. Децата често си служатъ съ тѣхъ, обаче онова, което звучи смѣшно, дори остроумно въ устата на едно дете, е твърде неподходящо за възрастнитѣ.

Уличнитѣ изрази, употребявани въ последно време твърде много, сжщо и онѣзи, които идатъ отъ спортнитѣ игрища, вредятъ не по-малко на хубавата речъ. Да се говори по този начинъ не е индивидуално и би трѣбвало да се отбѣгва отъ всѣки благоразуменъ човѣкъ. И най-богатиятъ откъмъ подобни думи речникъ си остава голѣма безвкусица.

Другъ, не по-малко лошъ навикъ е този да се използватъ чужди думи. Тѣ звучатъ предвзето, а когато сж поставени не на мѣсто — смѣшно. Не бива сжщо така да се употребяватъ научни изрази, особено ако онзи, който си служи съ тѣхъ, е малко запознатъ съ науката или професията, къмъ която тѣ спадатъ.

Не е много духовито, когато въ общество единствена тема на разговоръ сж анекдотитѣ. Много хора не сж въ състояние да забавляватъ събеседницитѣ си съ друго; всѣка дума имъ спомня за нѣкоя двусмислица, която горятъ отъ желание да разкажатъ. „Ахъ, добре че се сѣтихъ, чакайте да ви разправа единъ новъ анекдотъ!“ Повечето пжти този „новъ анекдотъ“ е отдавна познатъ на всички, мнозина дори сж го чували въ преработено издание. Все пакъ, неучтиво е да прикжсваме онзи, който ни го разправа, заявявайки му, че исто-

рията, която ни поднася, отдавна ни е позната По-добре ще бжде, ако търпеливо изслушаме нѣкой и другъ остарѣлъ анекдотъ и после незабелязано промѣнимъ темата на разговора.

Ако въ време на оживенъ споръ нѣкой е на друго мнение, не бива да оборва мнението на другитѣ съ думитѣ: „Ахъ, това е нечувана глупостъ!“ Подобно държане е неприлично и сщевременно крайно неубедително; когато се противоречи, трѣбва да се изнасятъ доводи. Съвсемъ не е достатъчно да се убеждаватъ другитѣ съ изрази като: повѣрвайте ми; можете да се осланяте на думитѣ ми; това е точно тъй и пр.

Мненията, които се изказватъ, трѣбва да бждатъ безпристрастни и незлонамѣрени. Завърши ли нѣкоя тема на разговоръ, не бива упорито да се връщаме къмъ нея, особено ако забележимъ, че тя е била прекжсната по известни съображения. Ако сме задълбочени въ разговоръ съ нѣкого, невъзпитано е изведнажъ да го прекжснемъ, за да вземемъ участие въ другъ разговоръ. Изобщо, трѣбва внимателно и съ голѣмъ тактъ да се избере момента, въ който да се прекжсне единъ разговоръ.

Оживениятъ разговоръ често пжти бива придруженъ отъ веселъ и непринуденъ смѣхъ. По него обикновено се сжди, дали една компания добре се забавлява или не. Хубавото ни настроение въ такива случаи, обаче, не бива да се изразява съ гласно, пискливо кикотене. Всѣки знае поговорката: „Лудиятъ се познава по смѣха.“ По-смислено би било, обаче, ако тя гласѣше: „Мждриятъ, възпитаниятъ и сдържаниятъ се познаватъ по смѣха“.

Всѣки трѣбва да обуздава смѣха си. За съжаление, безгрижниятъ, звънливъ смѣхъ, който поетитѣ възпѣватъ, е голѣма рѣдкостъ. Повечето пжти той се изразява въ хълцане, блѣне или пискливо

Отъ цѣлата тази компания никой не се държи прилично. Първата дама не трѣбва да слага лактитѣ си върху масата. При най-обикновено сбогуване въ компания нѣма нужда женитѣ да се цѣлуватъ. Колкото това да е неприятно на мъжа, той не трѣбва да забравя да извади ржцетѣ отъ джобоветѣ си.

кискане. Твърде трудно е да се съгласува смѣхътъ съ веселието въ даденъ моментъ. Добре възпитаниятъ човѣкъ, обаче, ще съумѣе, самообладавайки се, да обработи смѣха си тѣй, както и говора си.

Цѣлуването и предвзетоститѣ

Цѣлуването на ржка е най-често изразъ на почитание, тѣй както цѣлуването на бузитѣ е изразъ на приятелство. Съ този изразъ на приятелство, обаче, често се злоупотрѣбвява; женитѣ при всѣка среща, при всѣка, макаръ и най-кратка раздѣла, се цѣлуватъ. Когато отидатъ на гости, освенъ домакинята, нѣкои цѣлуватъ и всички присѣтствуващи дами. Приятелки и другарки си

размѣнятъ цѣлувки въ учрежденията, въ трамвая, въ театъра — съ други думи: когато и кждето се срещнатъ,

Понятно е, че при такива условия цѣлувката губи както отъ чара, така и отъ значението си. При това не прави нито сериозно, нито добро впечатление, когато се раздаватъ цѣлувки на лѣво и на дѣсно.

Добре възпитано е едно младо момиче когато цѣлува ржка на една по-възрастна дама. Днешнитѣ самостоятелни девойки, обаче, не спазватъ този обичай, особено когато не сж въ най-първата си младостъ, защото, онова, което е красиво и подходяще на 18 години е смѣшно и неумѣстно на трийсетъ и две.

Влюбенитѣ би трѣбвало повече отъ всички да се съобразяватъ съ мѣстото и обстоятелствата, при които си размѣнятъ нѣжности. И най-пламеннитѣ чувства не сж въ състояние да извинятъ двама млади, които се цѣлуватъ предъ хора. Въ такива случаи най-ясно проличава недоброто възпитание и липсата на самообладание.

Да се седи ржка въ ржка въ присжтствието на близки или чужди, прави не по-малко лошо впечатление. Всѣки, комуто се дава възможность да бжде неволенъ свидетелъ на чувствата на другитѣ, има право да се изсмѣе на това, че почти на сила му се натрапва интимния животъ на другитѣ. По-добре е околнитѣ да се съмняватъ въ любовта на двама млади, които разговарятъ сдържано и се държатъ почти хладно единъ къмъ другъ, отколкото да се опорочва най-хубавото чувство на свѣта, като се прави достояние на всички. Една сърдечна дума, единъ топълъ, любящъ погледъ, който изказва съчувствие и разбирателство, често пжти е отъ много по-голѣмо значение.

Не е зле по този повод да се кажат и нѣколко думи за галенитѣ, умалителни имена: „душко“ звучи много мило тогава, когато бжде чуто само отъ онзи, за когото се отнася. За съжаление, мнозина злоупотрѣбаватъ съ подобни нѣжности, които, повтаряни твърде често въ приштствието на други, граничатъ дори съ лицемѣрие. Друга крайностъ е намѣсто „душичке“, „милчка“, „мъничка“, да се употрѣбява израза „старата“ и „стария“, които съвсемъ не сж ласкателни за родителитѣ.

Безбройнитѣ умалителни трѣбва сжщо така да се употрѣбаватъ само у дома или въ най-тѣсенъ кръгъ отъ близки. „Анче“ звучи толкова помалко красиво отъ Ирина, сжщо както кукличка, бибка, гължбче и т. н. Още по-смѣшно, дори карикатурно, звучатъ тѣзи имена, когато съвсемъ не отговарятъ на личността, за която се отнасятъ!

У женитѣ речникътъ отъ подобни имена е особено голѣмъ. „Сладкото ми момче“, често е превърлило петдесетѣтѣ, а Колчо, Данаилчо, Славето, Златанчо сж понѣкога тежки, саможиви, винаги намусени мъже. Подобни, неумѣстни умалителни неведнажъ сж предизвиквали смѣхъ у чиновницитѣ въ учреждението, или прислугата въ кжщи. Подчиненитѣ загубватъ уважението си къмъ „Славето“ или „Златанчо“ и започватъ задъ гърба имъ да ги наричатъ на подбивъ съ умалителнитѣ имъ имена.

Не забравяйте, прочее да назовавате близкитѣ си съ истинското имъ име, безразлично дали се намирате въ приштствието на приятели или неприятели. Всичко това е въпросъ на навикъ, който може лесно да се усвои — нѣжноститѣ и умалителнитѣ не сж за предъ хората!